

LT

LT

LT

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 13.11.2008
KOM(2008) 782 galutinis

ŽALIOJI KNYGA

**SIEKiant saugaus, tausojančio ir konkurencingo Europos
energetikos tinklo**

{SEC(2008)2869}

ŽALIOJI KNYGA

SIEKIANT SAUGAUS, TAUSOJANČIO IR KONKURENCINGO EUROPOS ENERGETIKOS TINKLO

TURINYS

1.	Įvadas	3
2.	Būsiami Europos tinklo plėtros prioritetai	4
2.1.	Naujas dėmesys ES energetikos tinklų politikai	4
2.2.	ES parama energetikos tinklams plėtoti	4
2.3.	Administracinės ir reguliavimo kliūtys, susijusios su energetikos tinklų projektais ...	5
2.3.1.	Planavimo ir leidimų suteikimo procedūros	5
2.3.2.	Reguliavimo sistema	6
2.4.	Visiškai integruoto ir lanksčiai naudojamą Europos energetikos tinklo kūrimas.....	6
2.5.	Naujų prioritetinių sričių nustatymas	7
3.	Naujas ES požiūris į energetikos tinklo plėtrą	7
3.1.	ES energetikos politikos tikslai ir uždaviniai	7
3.1.1.	Visuomenės supratimo ir solidarumo skatinimas	7
3.1.2.	„20–20–20“ tikslų įgyvendinimas iki 2020 m.	8
3.1.3.	Naujovės ir naujosios technologijos.....	8
3.1.4.	Tarptautiniai energetikos tinklai	9
3.2.	Visiškai sujungtas Europos energetikos tinklas	10
3.2.1.	Veiksminga energijos vidaus rinka	10
3.2.2.	Tarpregininis lygmuo	10
3.2.3.	Naujas požiūris į planavimą	11
3.3.	Programa TEN-E – priemonė saugumui ir solidarumui didinti	11
3.3.1.	Persvarstytos programos TEN-E gairės	11
3.3.2.	Kitos programos TEN-E stiprinimo galimybės.....	13
3.3.3.	Programos TEN-E ir kitų ES finansavimo priemonių derinimas.....	13
4.	Išvados.....	14

Klausimai

1. ĮVADAS

Europos energetikos tinklai – arterijos, nuo kurių visi esame priklausomi, kad galėtume aprūpinti energija savo namus, verslo ir laisvalaikio objektus. ES energetikos politikoje¹ nustatyti aiškūs tikslai ir uždaviniai², susiję su tvaria, konkurencinga ir saugia energija. 2008 m. sausio mėnesį paskelbtame atsinaujinančios energijos ir klimato kaitos dokumentų pakete³ valstybės narės įpareigojamos siekti ambicingų atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimo skatinimo ir teršalų kiekio mažinimo tikslų. Tačiau ES savo drąsių siekių neįgyvendins, jei nebus iš esmės ir greitai pakeisti jos energetikos tinklai.

Europos energetikos tinklai, t. y. elektros energijos, dujų, naftos ir kito kuro perdavimo iš gamintojų vartotojams infrastruktūra, sensta. Jų pagrindas – tradicinio iškastinio kuro tiekimas ir stambi, centralizuota gamyba, kurioje naudojama pigi ir gausi energija. Tinkamų tinklų jungčių stoka – kliūtis investicijoms į atsinaujinančiuosius energijos išteklius ir decentralizuotą energijos gamybą. Išsiplėtusi Europos Sąjunga paveldėjo prastai sujungtus rytų bei vakarų ir pietų bei šiaurės Europos energetikos tinklus. Todėl yra sunkiau laisvai perduoti energiją ES teritorijoje, ir kai kuriuose regionuose yra didesnis energijos tiekimo pertrūkio pavojus. Kadangi beveik visais scenarijais numatyta didinti energijos importą, būtina nedelsiant įrengti naujas energijos importo trasas, kad ES galėtų lanksčiau valdyti savo energijos atsargas.

Atsižvelgdama į visuotinį nerimą dėl to, ar Europos energetikos tinklais įmanoma užtikrinti pakankamą energijos tiekimą Europos piliečiams, 2008 m. spalio 16 d. Europos Vadovų Taryba paragino Komisiją sustiprinti ir užbaigti rengti kritiškai svarbią infrastruktūrą⁴.

Pastarojo meto įvykiai Gruzijoje taip pat parodė, kad šiuo metu padėtis energetikos saugumo srityje yra labai sudėtinga ir kad ES turi sutelkti daugiau pastangų energijos tiekimo saugumui užtikrinti.

Visuomet buvo manoma, kad energetikos tinklams finansuoti turėtų būti naudojamos už jų eksploatavimą gautos lėšos. Norint tai pasiekti būtina sukurti aiškia ir stabilią teisinę sistemą, kad būtų skatinamos privačiojo sektoriaus investicijos į energijos gamybą ir perdavimą ir (arba) gabenimą. Sukurti tokią sistemą – vienas iš pagrindinių energetikos ir klimato kaitos dokumentų paketo ir trečiojo energijos vidaus rinkos dokumentų paketo⁵, susijusio su dujų ir elektros energijos vidaus rinkos sukūrimu, tikslų.

Įgyvendinus trečiąją energijos vidaus rinkos dokumentų paketą bus iš esmės pakeistas tinklų planavimas, pavyzdžiui, bus nustatytos nuosavybės atskyrimo taisyklės, koordinuojama reguliavimo institucijų veikla ir sukurti energijos perdavimo sistemų operatorius vienijantys nauji bendradarbiavimo tinklai. Tokie pakeitimai turėtų paskatinti investicijas į energetikos tinklus, taip pat šių tinklų sąveiką, veiksmingumą ir naujovių diegimą juose.

¹ Europos energetikos politika, COM (2007) 1 galutinis.

² 20 % sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išlakų kiekį, siekti, kad 20 % visos Europos Sąjungoje sunaudojamos energijos būtų energija iš atsinaujinančiųjų šaltinių, ir iki 2020 m. 20 % padidinti energijos vartojimo efektyvumą.

³ http://ec.europa.eu/energy/climate_actions/index_en.htm.

⁴ http://www.consilium.europa.eu/cms3_applications/Applications/newsRoom/related.asp?BID=76&GRP=14127&LANG=1&cmsId=339.

⁵ http://ec.europa.eu/energy/electricity/package_2007/index_en.htm.

Tačiau, atsižvelgiant į energijos tiekimo saugumo problemas ir investicijų, kurios reikalingos Europos energetikos tinklams, mastą⁶, būtina, kad ES sustiprintų energetikos tinklų plėtros politiką. Pavyzdžiui, Europos Sąjungai turėtų būti suteikta galimybė imtis priemonių, jei viešojo ir privačiojo sektorių atstovai nepajėgia toliau įgyvendinti pagrindinių visai Europai svarbių projektų, arba tarpininkauti tokioje veikloje. ES taip pat turėtų peržiūrėti finansavimo sistemą, visų pirma Transeuropinių energetikos tinklų (angl. TEN-E) programą, kad ši sistema labiau atitiktų politikos tikslus. Taip pat reiktų imtis šalinti su planavimu ir leidimais susijusius sunkumus.

Šia žaliaja knyga siekiama paskatinti diskusijas apie tai, kaip ES, pasinaudodama visomis turimomis priemonėmis, visų pirma programa TEN-E ir kitomis priemonėmis, galėtų geriau plėtoti naujus Europai reikalingus energetikos tinklus. Joje taip pat siūloma įgyvendinti kelis pagrindinius strateginius projektus, kuriuos ES galėtų remti, siekdama didinti solidarumą ir energijos tiekimo europietiškuoju energetikos tinklu saugumą.

2. BŪSIMI EUROPOS TINKLO PLĖTROS PRIORITETAI

2.1. Naujas dėmesys ES energetikos tinklų politikai

Tinklų plėtra – svarbi energetikos politikos dalis. Kadangi siekiama užtikrinti energijos tiekimo ES viduje saugumą, daugiausia dėmesio ES energetikos tinklų politikoje skiriama tam, kaip atlikti trūkstamus sujungimus arba išspręsti problemas, susijusias su sumažėjusio tinklų pralaidumo vietomis. Toks dėmesys svarbus, tačiau nepakankamas, kad būtų užtikrintas energijos tiekimo saugumas pasaulyje, išnaudojamos naujosios technologijos, įvairinami energijos šaltiniai ir užtikrintas solidarumas įvykus energetikos krizei. ES energetikos tinklo politika turi būti visiškai suderinta su ES energetikos politika.

Kaip matyti iš ES paskirtų Europos koordinatorių⁷ pateiktų asmeninių ataskaitų, ES vaidmuo skatinant įgyvendinti strateginius projektus turėtų būti aktyvesnis. Programą TEN-E reiktų atnaujinti ir geriau išnaudoti įgyvendinant naująją energetikos politiką bei jos tikslus, susijusius su energijos tvarumu, tiekimo saugumu ir konkurencingumu.

Energetikos tinklai taip pat svarbūs ES išorės santykiams. ES energijos vidaus rinka nebūtų veiksminga be energijos importo tinklų. Investicijų į energetikos tinklą tema taip pat yra svarbi kai kuriose tarptautinėse iniciatyvose, pavyzdžiui, strateginės ES ir Afrikos partnerystės veikloje.

2.2. ES parama energetikos tinklams plėtoti

EB sutartyje nustatyta, kad Bendrija prisideda kuriant ir plėtojant transeuropinius tinklus ir kad „Bendrija savo veikla siekia remti nacionalinių tinklų tarpusavio ryšį ir sąveiką, taip pat galimybę tokiais tinklais naudotis“ (154 straipsnis). Transeuropiniai energetikos tinklai (TEN-E) – pagrindinė energetikos politikos priemonė skirti ES paramą energetikos tinklų plėtrai. Transeuropiniai tinklai (TEN) buvo sukurti kaip vidaus rinkos priemonė. Energetikos

⁶ 17 mlrd. EUR investicijų į elektros energijos tinklus per ateinančius 5 metus, kaip nurodyta Elektros perdavimo koordinavimo sąjungos (angl. UCTE) pateiktoje ataskaitoje (2008 m gegužės mėn. Elektros perdavimo tinklų plėtros planas), ir apie 300 mlrd. EUR investicijų į elektros energijos ir dujų tinklus per ateinančius 25 metus.

⁷ 2007 m. rugsėjo mėn. koordinatoriai paskirti keturiems ypač sudėtingiems projektams: Ispanijos ir Prancūzijos jungiamosios elektros linijos projektui (prof. Monti), Lenkijos ir Lietuvos elektros perdavimo linijos projektui (prof. Mielczarski), Šiaurės ir Baltijos jūrų vėjo energijos tinklo projektui (p. Adamowitsch) ir Pietinio dujų tranzito koridoriaus projektui (p. Van Aartsen). Jų ataskaitos pateiktos http://ec.europa.eu/ten/energy/coordinators/index_en.htm.

sektoriuje buvo laikomasi principo, kad investuoti galėtų tie rinkos dalyviai, kurie perkelia išlaidas vartotojams.

Pirmosios TEN-E programos gairės buvo priimtos 1996 m., o vėliau – peržiūrėtos (paskutinį kartą jos peržiūrėtos 2006 m.). Vadovaudamasi programos TEN-E gairėmis⁸ ir Transeuropinių tinklų reglamentu⁹ ES daugiausia finansuoja projektų, įtrauktų į valstybių narių nustatytą projektų sąrašą, galimybių studijas, kurios atliekamos prieš investuojant. Prie šio dokumento pridama 2002–2006 m. ataskaita¹⁰. Akivaizdu, kad būtina padidinti programos TEN-E poveikį ir žinomumą.

Tai reiškia, kad programa TEN-E turėtų būti visiškai suderinta su 2007 m. Europos energetikos politikoje nustatytu ES energetikos tikslu. Kad ši programa būtų veiksmingesnė, taip pat reiktų iš esmės pakeisti jos gaires. Esminis klausimas – biudžetas. Toliau pateikiama keletas aspektų, į kuriuos atsižvelgiant galėtų būti persvarstyta programa TEN-E.

Taip pat reikalinga, kad ES geriau suderintų įvairius energetikos tinklo siejamus veiksmus ir padidintų įvairių investavimo į energetikos infrastruktūrą finansavimo priemonių, įskaitant finansavimą pagal programą TEN-E, struktūrinių fondų bei Europos investicijų banko (EIB) paramą, svarbą.

2.3. Administracinės ir reguliavimo kliūtys, susijusios su energetikos tinklų projektais

2.3.1. Planavimo ir leidimų suteikimo procedūros

Planavimo ir administracinės leidimų suteikimo procedūros – įprastos energetikos projektų vilkinimo priežastys, atsirandančios dėl vietos ir nacionalinių planavimo taisyklių skirtumų. Jeigu būtų laikomasi vienodesnio požiūrio, patvirtinimų ir leidimų išdavimo dideliems infrastruktūros projektams tvarka tikriausiai taptų paprastesnė. Tačiau žemėtvarka – ne ES kompetencija.

Kitas keblumas – tai vietos mastu jaučiamas priešiškus ES svarbos projektams. Vienas iš būdų išspręsti šią problemą yra tiesti kabelius po žeme, tačiau pagrindinė kliūtis tai padaryti – išlaidos.

Informacijos stoka ir prastas koordinavimas taip pat lemia vietos masto priešiškusumą.

Specialusis metodas specialiajam projektui: ES skiria Europos koordinatorių Prancūzijos ir Ispanijos elektros tinklų sujungimo projektui

Perspėta apie tai, kad planai išplėsti Prancūzijos ir Ispanijos elektros energijos tinklus įgyvendinami lėtai, 2007 m. rugsėjo mėn. ES paskyrė specialųjį koordinatorių, kad jis padėtų tarpininkauti tarp suinteresuotųjų šalių. Šis elektros energijos tinklų sujungimo projektas suinteresuotosioms valstybėms ir visai ES yra prioritetas. Koordinatorius derybų būdu pavyko rasti visoms šalims priimtina kompromisinį sprendimą, kuriam pritarė Ispanijos ir Prancūzijos vyriausybės ir (arba) valstybių vadovai. Šis atvejis įrodo, kad ES gali padėti paskatinti veiksmus, skirtus Europos tinklui sukurti, suteikdama galimybes šalims rasti

⁸ 2006 m. rugsėjo 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1364/2006/EB, nustatantis gaires transeuropiniams energetikos tinklams ir panaikinantį Sprendimą 96/391/EB ir Sprendimą Nr. 1229/2003/EB (OL L 262, 2006 9 22).

⁹ 2007 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 680/2007, nustatantis bendrąsias taisykles dėl Bendrijos finansinės paramos teikimo transeuropinių transporto ir energetikos tinklų srityse (OL L 162/1, 2007 6 22).

¹⁰ Transeuropinių energetikos tinklų programos įgyvendinimo 2002–2006 m. ataskaita (COM (2008) 743).

kompromisinį sprendimą atsižvelgus į vietos gyventojų prašymus, taip pat ji gali padėti užtikrinti energijos tiekimo saugumą ir išspręsti su aplinka susijusius klausimus tokiomis išlaidomis, kurias galėtų padengti energijos perdavimo sistemų operatoriai.

2.3.2. *Reguliavimo sistema*

Trečiajame energijos vidaus rinkos dokumentų pakete numatytoji Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra (angl. ACER) kartu su dviem naujaisiais Europos perdavimo sistemų operatorių tinklais (angl. ENTSO) padės užtikrinti geresnę veiklos, susijusios su tinklo planavimu, naudojimu, moksliniais tyrimais ir naujovėmis, koordinavimą ir didesnę tokios veiklos skaidrumą (žr. toliau).

Tačiau įgyvendinant tarpvalstybinius arba regioninius projektus, visų pirma tuos projektus, kuriais siekiama sujungti kelias skirtingas energijos sistemas, atsiranda ypatingų problemų.

Prioritetiniai svarbiausių energetikos sričių projektai. Jūros vėjo energijos tinklo sukūrimas

ES taip pat paskyrė Europos koordinatorių, kad jis prižiūrėtų, kokia pažanga daroma Šiaurės ir Baltijos jūrų vėjo turbinas jungiant su pagrindiniais sausumos elektros energijos tinklais. Nepaisant to, vėjo energijos, kurios reikalauja vartotojai, neįmanoma perduoti neįrengus naujų tinklų. Valstybėse narėse strateginio planavimo darbai vykdomi vangiai, o su visuomene konsultuojamasi nepakankamai. Iš koordinatoriaus patirties matyti, kad kuriant jūros vėjo energijos tinklus, skirtus vėjo jėgainėms sujungti su sausumos elektros energijos tinklais, turi būti taip pat sudarytos sąlygos vykdyti prekybą ir pagerinta pusiausvyra. Tačiau tai įmanoma padaryti tik tada, jei veikloje dalyvauja visos suinteresuotosios valstybės narės, perdavimo sistemų operatoriai (angl. TSO) ir reguliavimo institucijos, taip pat kitos suinteresuotosios šalys, įskaitant nevyriausybinės organizacijas. 2008 m. liepos mėn. koordinatorius suformavo darbo grupę, sudarytą iš šių suinteresuotųjų šalių atstovų, kad būtų paskatintas šis išties daugiavalstybinis procesas.

2.4. **Visiškai integruoto ir lanksčiai naudojamo Europos energetikos tinklo kūrimas**

Pagrindinis tinklo tikslas – susieti visas Europos Sąjungos valstybes nares, kad jos galėtų pasinaudoti visomis energijos vidaus rinkos galimybėmis. Tai tapo ypač aktualu po neseniai įvykusių ES plėtros etapų, nes paaiškėjo, kad naujųjų valstybių narių energijos tiekimo tinklai yra nesujungti tarpusavyje ir su senosiomis valstybėmis narėmis arba sujungti nepakankamai.

Trūkstančių tinklo jungčių įrengimas. Lenkijos ir Lietuvos elektros tinklų sujungimo projektas

Sukūrus bendras TSO ir administravimo institucijų struktūras buvo greičiau išspręsti sunkumai, susiję su elektros perdavimo linijos projektu, kuris parengtas siekiant sujungti Lenkijos ir Lietuvos elektros energijos perdavimo sistemas. Šiame projekte Europos koordinatorius padėjo atitinkamiems TSO įsteigti bendrą įmonę „LITPOL“, kuriai pavesta atlikti parengiamuosius šių elektros energijos perdavimo tinklų sujungimo projekto darbus. Sujungus abiejų valstybių elektros energijos perdavimo sistemas būtų galima gauti dvigubą naudą užtikrinant elektros energijos tiekimo šiame regione saugumą: trijų Baltijos valstybių elektros energijos tinklai būtų sujungti su likusios ES dalies tinklais ir būtų sudaryta galimybė eksportuoti elektros energiją iš planuojamos statyti Lietuvos atominės elektrinės.

Pats svarbiausias ES uždavinys ne tik dabar, bet ir po 2020 m., turėtų būti modernizuoti elektros energijos tinklus, kad į juos būtų integruotos atskiros elektrinės ir pažangiosios

technologijos, siekiant sudaryti galimybę geriau valdyti paklausą ir išnaudoti didelį iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių pagaminamos energijos kiekį¹¹.

Taip pat labai svarbu užtikrinti, kad daugiau regionų būtų sujungti tinklais, ir taip visose ES vietose būtų galima pasinaudoti ES plėtojama naujaisiais energijos išteklių, pavyzdžiui, jūros vėjo energija, fotogalvanine ir (arba) koncentruota saulės energija.

Taip pat reikėtų atkreipti dėmesį į energijos importo saugumą. Kai kurie pagrindiniai vamzdiniai, kuriais Europos vartotojams tiekiami energijos išteklių, naudojami per daug intensyviai arba juos būtina remontuoti. Taip pat prireiks naujų energijos importo trasų, visų pirma iš Vidurio Azijos bei Kaspijos jūros regiono ir iš Vidurio Rytų bei Afrikos.

Tiekimo saugumas. Viešuoju interesu gali būti pateisinamas valstybės įsikišimas, jei rinka nepatenkina poreikių

Pietinio dujų koridoriaus, įskaitant „Nabucco“ projektą, ES koordinatorius pabrėžė, kad vykdyti tinklo planavimo ir įgyvendinimo veiklą yra ypač sunku. Su naujais infrastruktūros projektais siejama politinė, su saugumu susijusi ir nekomercinė rizika – labai svarbus atgrasomąjį poveikį komercinėms bendrovėms turintis veiksnys, nes šios bendrovės nepasirengusios prisiimti pirmeiviams tenkančios rizikos. Konkurencinėje rinkoje valstybės institucijos turi ir toliau dalyvauti paskatų privačioms bendrovėms investuoti į naujus projektus kūrime.

2.5. Naujų prioritetinių sričių nustatymas

2008 m. spalio 15–16 d. Europos Vadovų Taryba bendrais bruožais nurodė ES energetikos tinklų prioritetines sritis. Antroje strateginėje energetikos apžvalgoje „ES energijos tiekimo saugumo ir solidarumo didinimo veiksmų planas“¹² Komisija pateikė konkretesnių pavyzdžių. Tie pavyzdžiai išsamiau aptarti toliau (žr. „Išvadas“). Tačiau, kad šiose prioritetinėse srityse būtų padaryta pažanga, reikia iš naujo suderinti energetikos politiką ir priemones. Toliau aptariant klausimus nurodomos priemonės, kurias ES galėtų parengti vykdydama energetikos politiką, visiškai atitinkančią ES tikslus energetikos ir klimato srityse, pagal kurią bus lengviau įgyvendinti visiems ES piliečiams naudingus prioritetinių sričių projektus.

3. NAUJAS ES POŽIŪRIS Į ENERGETIKOS TINKLO PLĖTRĄ

3.1. ES energetikos politikos tikslai ir uždaviniai

3.1.1. Visuomenės supratimo ir solidarumo skatinimas

Europos Komisija ir valstybės narės turi geriau informuoti piliečius energetikos tinklų klausimais, pavyzdžiui, informuoti apie tai, kokie yra programos TEN-E tikslai ir uždaviniai, kaip solidarumas padeda tiekiant energiją ir koku būdu naujaisiais tinklais galėtų būti tiekiamas tvari, saugi bei konkurencinga energija, ir šiais klausimais palaikyti ryšius su piliečiais. Ši užduotis turėtų būti vykdoma įtraukiant viešąjį ir privatųjį sektorius.

¹¹ Pažangiosios elektros energijos tinklų technologijos ir jų indėlis siekiant „20–20–20“ tikslų aptartos iniciatyvos ELECTRA ataskaitoje http://ec.europa.eu/enterprise/electr_equipment/electra.htm. Taip pat žr. komunikatą „Efektyvesnis energijos vartojimas pasitelkiant informacijos ir ryšių technologijas“ (COM (2008) 241). Ateityje bus skelbiamas komunikatas „Europos elektros inžinerijos pramonės indėlis į Bendrijos veiksmų klimato srityje planą ir darbotvarkę ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui“.

¹² Antroji strateginė energetikos apžvalga (COM (2008) 744).

Turėtų būti patobulinta priėjimo prie informacijos sistema. Reikalingos nuolatinės diskusijos su valstybėmis narėmis ir kitais subjektais investicijų klausimais, visų pirma elektros energijos gamybos klausimais. Komisija dar kartą nagrinės, kiek galėtų būti naudingas Tarybos reglamentas (EB) 736/96 dėl Komisijos informavimo apie investicinius projektus naftos, gamtinių dujų ir elektros energijos sektoriuose. Tokią informaciją galėtų papildyti Komisijos energijos rinkos observatorija.

3.1.2. „20–20–20“ tikslų įgyvendinimas iki 2020 m.¹³

Planuojant tinklą ir rengiant viešojo bei privačiojo sektorių programas reikėtų neatidėliotinai atsižvelgti į naujuosius teisės aktus, susijusius su atsinaujinančiais energijos ištekliais ir klimato kaita, įskaitant „20–20–20“ tikslus.

Europos Sąjunga, artimai bendradarbiaudama su nacionalinėmis bei regioninėmis valdžios institucijomis ir rinkos subjektais, turėtų parengti išsamią atsinaujinančiųjų energijos išteklių integravimo į energijos sistemą strategiją. Tokiu būdu būtų sprendžiami tokie klausimai kaip išlaidų paskirstymas tiekimo grandinėje, papildomos išlaidos, energijos perdavimo technologijos, vietinių ir Europos elektros energijos tinklų sujungimas ir teisės aktų darnumas. ES, valstybės narės ir vietos bei regioninės valdžios institucijos taip pat turėtų skatinti ir padėti lengviau decentralizuoti energijos gamybą, nes tokiu būdu būtų prisidedama prie energijos tiekimo saugumo didinimo ir sudaryta svarbi galimybė vykdyti regioninę plėtrą, skatinant ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą.

ES turėtų remti projektus, kuriais siekiama užtikrinti, kad energiją būtų galima tiekti iš tų vietovių, kuriose gausu išteklių (pvz., vėjas pakrančių regionuose ir saulė Viduržemio jūros regione), į vietas, kuriose vartotojams tie ištekliai reikalingi. Taip pat reikėtų skatinti diegti naujas elektros energijos tinklų technologijas, kad vietiniai energijos šaltiniai būtų naudojami veiksmingiau ir lanksčiau, pavyzdžiui, energijos gamyba individualiuose namų ūkiuose ir bendra šilumos ir elektros energijos gamyba.

Jūros vėjo energija galėtų būti labai svarbi siekiant įgyvendinti su atsinaujinančiais energijos ištekliais susijusius tikslus, padidinti energijos tiekimo saugumą ir solidarumą. Kad vėjo energiją būtų galima visiškai integruoti į Europos elektros energijos tinklus, reikalingi europiniai jūros vėjo energijos tinklai ir transeuropiniai sujungiantys elektros energijos tinklai. Komisija kartu su šia žaliaja knyga skelbia komunikatą dėl jūros vėjo energijos¹⁴.

Energetikos tinklams turi įtakos CO₂ surinkimo, gabenimo ir saugojimo skatinimas. Reikalingi išplėsti vamzdynai, kuriais būtų sujungti CO₂ išlakų šaltiniai ir saugyklos. ES turėtų apsvarstyti, kokio vaidmens ji galėtų imtis, kad paskatintų reikiamas investicijas šioje srityje, įskaitant investicijas pagal programą TEN-E.

Kartu reikėtų atsižvelgti į klimato kaitos poveikį Europos energetikos tinklams, pavyzdžiui, jėgainių, elektros tiekimo linijų ir vamzdynų išdėstymui.

3.1.3. *Naujovės ir naujosios technologijos*

Mokslinių tyrimų ir technologijų demonstravimo programose daugiau dėmesio reikėtų skirti energetikos tinklų technologijoms. Europos mokslo bendruomenė turėtų būti motyvuota ieškodama sprendimų artimai bendradarbiauti su privačiojo sektoriaus atstovais. Pagrindinis su technologijomis susijęs uždavinys iki 2020 m. – sukurti lanksčiai naudojamą Europos elektros energijos tinklą, kuriame būtų užtikrinta pakankamai energijos saugojimo pajėgumų

¹³ Žr. 2 išnašą.

¹⁴ Jūros vėjo energija (COM (2008) 736).

ir būtų sujungti įvairūs elektros energijos gamybos šaltiniai, įskaitant atsinaujinančius energijos išteklius ir įprastus šaltinius.

Strateginiame energetikos technologijų plane¹⁵ didžiausias dėmesys skiriamas Europos pramonės iniciatyvai, susijusiai su elektros energijos tinklais, ir šiai iniciatyvai bus skiriama pirminė parama pagal 7-ąją ES mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros bendrąją programą. Įgyvendinus keletą didelės apimties mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros ir demonstravimo projektų, kuriais būtų įrodytos pažangiųjų tinklo technologijų galimybės ir tinkamumas, būtų sukurta reikiama paskata greitai pradėti taikyti tobulesnes, lankstesnes ir tvirtesnes sistemas ir neleisti atsirasti poreikiui investuoti į mažiau veiksmingą infrastruktūrą.

Strateginiame energetikos technologijų plane taip pat nustatytos būsimai tinklų plėtrai svarbios priemonės, pavyzdžiui, perėjimo prie energetikos sistemų, kurias taikant išskiriamas mažas anglies dioksido kiekis, veiksmi. Kitas klausimas, kurį reikėtų išnagrinėti išsamiau, – elektrinių ir hibridinių elektrinių transporto priemonių naudojimo poveikis elektros energijos tinklams.

ES turėtų siekti visoje ES skleisti žinias apie svarbiausią įgytą patirtį. Reikėtų veiksmingiau išnaudoti ES priemones, įskaitant ES struktūrinius bei sanglaudos fondus ir mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros (MTTP) programas, tačiau kartu ir Konkurencingumo ir inovacijų programą („Pažangi energetika Europai“) bei siūlomą Energetikos mokslinių tyrimų sąjungą¹⁶, kad būtų skatinamos ir kuriamos naujosios energetikos technologijos ir priimami naujoviški sprendimai. Be to, Europos inovacijų ir technologijų institutas (EITI) 2009 m. pirmą kartą skelbs kvietimą žinių ir naujovių bendruomenėms (ŽNB) teikti pasiūlymus klimato kaitos ir tvarios energijos klausimais. Taip pat reikėtų išplėsti bendradarbiavimą su Europos standartų organizacijomis (ESO), nes jos nustato reikiamus naujų technologijų diegimo rinkoje standartus.

3.1.4. Tarptautiniai energetikos tinklai

Tarptautiniai energetikos tinklų projektai, skirti energijos tiekimo ES saugumui užtikrinti, gali būti vykdomi tik gavus trečiųjų valstybių vyriausybių pritarimą. Svarbu, kad ES tarptautinio bendradarbiavimo sistema skatintų rengti tokius projektus, visų pirma, kad joje būtų numatyta ilgalaikė politinė sistema, pagal kurią investuojančios privačios įmonės galėtų prisiimti išpareigojimus, o Europos bankai, pvz., EIB ir ERPB, – teikti galimas garantijas.

Siekiant kuo anksčiau apsvarstyti siūlomus tarptautinius energetikos projektus, galima pasitelkti jau veikiančias ES grupes, pavyzdžiui, Energijos tiekimo patikimumo korespondentų tinklą, Dujų koordinavimo grupę ir Naftos tiekimo grupę. Tai padės padidinti valstybių narių solidarumą ir nustatyti politiniu požiūriu jautrius aspektus.

Gautiniai sprendimai, susiję su energijos importo vamdynamais, yra komercinis dalykas, kuris turi būti svarstomas kartu su suinteresuotosiomis šalimis. Kai kuriuose projektuose gali būti tikslinga trečiosioms valstybėms suteikti politinį užtikrinimą, kad ES yra pasirengusi energetikos srityje užmegzti ilgalaikius ryšius. Jei, privačių investuotojų nuomone, nekomercinė rizika yra per didelė, parama investiciniams projektams galėtų būti ypač pabrėžiama.

ES turėtų toliau vykdyti veiklą, siekdama sumažinti trečiųjų valstybių reguliavimo sistemų skirtumus, ir apsvarstyti, koku būdu ES galėtų kuo anksčiau įsijungti į su strateginiais

¹⁵ Strateginis energetikos technologijų planas (COM (2007) 0723), kurį patvirtino Taryba ir Parlamentas.

¹⁶ Žr. Strateginį energijos technologijų planą.

projektais susijusių tarptautinių susitarimų rengimą, kad užtikrintų tų susitarimų suderinamumą su ES teisynu.

Į šias rūpimas sritis taip pat turėtų būti atsižvelgta ES išorės politikos priemonėse. Siekiant sudaryti sąlygas energetikos tinklams sujungti su ES rinka ir iš anksto parengti informaciją apie rinką ir energetikos politikos raidą, galėtų būti sudaryti tarptautiniai susitarimai. Taip pat būtų galima sudaryti tarptautinius prekybos susitarimus, kuriuose būtų nustatytos aiškios patekimo į ES rinką bei patekimo iš ES į trečiųjų valstybių rinkas sąlygos ir ginčių sprendimo procedūra.

Geresnė ekonominė ir teisinė sistema, kuria grindžiami ES ir energiją tiekiančių bei tranzito šalių santykiai, padės sudaryti pastovesnes ir lengviau nuspėjamas investavimo į energetikos infrastruktūrą sąlygas privatiems investuotojams.

3.2. Visiškai sujungtas Europos energetikos tinklas

3.2.1. Veiksminga energijos vidaus rinka

Igyvendinus trečiąją energijos vidaus rinkos dokumentų paketą bus sustiprintas perdavimo sistemų operatorių ir energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimas ir, remiantis skaidriu ir suderintu 10 metų investicijų planu, jiems bus sudarytos sąlygos nustatyti reikiamus energetikos tinklų sujungimus. Elektros energijos srityje padaryta tam tikra pažanga. Dujų srityje planai turėtų būti įgyvendinami sparčiau.

ENTSO ir ACER galėtų išplėsti bendradarbiavimą, kad jis vyktų ne vien konkurencijos skatinimo srityje, kaip yra šiuo metu, bet ir kitose srityse, pvz., energijos tiekimo saugumo, mokslinių tyrimų bei naujovių ir „20–20–20“ tikslų įgyvendinimo srityse.

ENTSO ir ACER bendradarbiavimas turėtų padėti užtikrinti, kad esami tinklai būtų išnaudojami optimaliai, pvz., sumažinant nuostolius energijos tiekimo linijose ir skatinant veiksmingiau atsižvelgti į poreikius. Toks bendradarbiavimas turėtų padėti sukurti lankstesnę naujosios energetikos tinklų infrastruktūros (pvz., jūros vėjo energijos tinklų arba pažangiosiomis technologijomis pagrįstų energijos tinklų) tarifų nustatymo metodą. Bendradarbiaujant ENTSO ir ACER taip pat turėtų būti lengviau pašalinti investuoti trukdančias kliūtis, pvz., kliūtis nacionaliniams TSO užtikrinti tinkamą investicijų grąžą.

Vykdamt suderintą planavimą turi būti atsižvelgiama į pažangiosiomis technologijomis pagrįstų vietos energijos tinklų integravimo reikšmę ir tų tinklų poveikį atitinkamiems TSO (aukštoji įtampa) ir paskirstymo sistemų operatorių (žemoji įtampa) išipareigojimams.

3.2.2. Tarpregioninis lygmuo

ES vidaus rinkoje regioniniai (tarpvalstybiniai ir daugiavalstybiniai) tinklai yra svarbūs energijos tiekimo saugumui ir solidarumui užtikrinti ir yra pirmasis žingsnis siekiant visiškai sujungtos energijos vidaus rinkos.

Tinklų sujungimas dujų sektoriuje

Naujosios Europos dujų perdavimo sistemos (angl. *New Europe Transmission System* (NETS) projektas, kurį palaiko keletas TSO, yra labai perspektyvi iniciatyva, kuria siekiama sujungti vidurio ir pietryčių Europos dujų perdavimo sistemų operatorius. Šiuo projektu sudaroma galimybė sukurti regioninės dujų rinkos sistemą. Tokia rinka būtų pakankamai didelė, kad pritrauktų naujas investicijas, nes atskirose nacionalinėse rinkose tai padaryti sunku, ir tokioje rinkoje labai sumažėtų eksploataavimo bei investicijų išlaidos.

Kita perspektyvi iniciatyva, kurią įgyvendinus būtų galima lengviau sujungti išteklius ir pagerinti tinklų valdymą, – siūlymas įsteigti Europos perdavimo sistemų operatorių; ši

ketinimą remia kai kurie pagrindiniai dujų sektoriaus subjektai. Pagrindinis tikslas – palaipsniui sukurti nepriklausomą bendrovę, kuri visoje ES valdytų sujungtą dujų perdavimo tinklą. Palaipsniui sujungus tinklus, jeigu tai bus padaryta vadovaujantis konkurencijos teise, atsirastų daugiau galimybių dujų įmonėms investuoti į naujus dujų tinklo projektus.

Tam, kad su tinklu būtų sujungtos atokesnės ES teritorijos arba į tinklą būtų įtrauktas naujų rūšių energijos tiekimas, reikalingos specialiosios iniciatyvos. Teritorijos, kurios galėtų būti laikomos politiškai svarbiausiomis, yra šios: Baltijos jūros regionas, Viduržemio jūros regionas ir pietryčių Europa.

3.2.3. *Naujas požiūris į planavimą*

Europos Vadovų Taryba paragino, kad Komisija „pateiktų pasiūlymus, kuriais siekiama supaprastinti patvirtinimo procedūras“, susijusias su tinklo projektais¹⁷. Atsižvelgiant į tai, prioritetiniai Europos projektai galėtų būti įtraukti į nacionalinius strateginius planus ir būsimus reguliavimo institucijų ir TSO prioritetinius planus. Tuomet valstybės narės turėtų imtis reikiamų veiksmų, kad užtikrintų sutartų tvarkaraščių laikymąsi. Tai galėtų būti viena iš paramos skyrimo pagal programą TEN-E sąlygų.

Nustačius geriau suderintas procedūras ir kriterijus, būtų lengviau užbaigti strateginius tarpvalstybinius projektus ir laikytis orientacinių tvarkaraščių. Kadangi ES kompetencija šioje srityje nepriskirta, reikėtų apgalvoti, kaip ES galėtų padėti supaprastinti pagrindinių tarpvalstybinių energetikos projektų planavimo procedūras.

Europos Komisija turėtų skatinti valstybes nares keistis informacija ir geriausia patirtimi šiose srityse. Kad paspartintų svarbių infrastruktūros projektų įgyvendinimą, keletas valstybių persvarsto savo planavimo taisykles arba jas jau pakeitė.

ES aplinkos apsaugos taisyklės turėtų būti teisingai aiškinamos ir taikomos, atsižvelgiant į Komisijos parengtas gaires. ES teisės aktų laikymasis ir energetikos politikos tikslų siekimas gali ir turi papildyti vienas kitą.

Sprendžiant pagal ES koordinatorių patirtį¹⁸, galiojančiose taisyklėse turėtų būti numatyta galimybė kreiptis į viešąsias institucijas, jei uždelsiamas Europos Sąjungai svarbaus projekto planavimas. Jei nacionaliniu lygmeniu sprendimo priimti nepavyksta, Komisija galėtų atlikti tyrimą arba paskirti tarpininką.

3.3. **Programa TEN-E – priemonė saugumui ir solidarumui didinti**

3.3.1. *Persvarstytos programos TEN-E gairės*

Programa TEN-E turėtų būti veiksmingiau išnaudojama kaip priemonė palengvinti svarbių ES projektų, kuriais siekiama užtikrinti energijos tiekimo saugumą, konkurenciją ir įgyvendinti su aplinka ar solidarumu susijusius tikslus, įgyvendinimą.

Atsižvelgusi į pastabas, kurios bus pateiktos dėl šios žaliosios knygos, Komisija norėtų persvarstyti programos TEN-E gaires, kaip išdėstyta toliau:

1) Programos TEN-E **tikslai** turėtų būti pagrįsti Europos energetikos politika („20–20–20“ tikslais bei papildomais energijos tiekimo saugumo bei solidarumo, tvarumo bei konkurencingumo užtikrinimo tikslais).

¹⁷ Pirmininkaujančios valstybės narės išvados, Europos Vadovų Taryba, 2007 m. kovo 8-9 d.

¹⁸ Žr. Energetikos ir transporto generalinio direktorato interneto svetainę http://ec.europa.eu/ten/energy/coordinators/index_en.htm.

2) Programa TEN-E turėtų būti **taikoma** visam energijos perdavimo tinklui. Dujų tiekimo tinklui, įskaitant suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalus ir požemines saugyklas, taip pat elektros energijos perdavimo tinklams šioje programoje ir toliau turėtų būti skiriamas didžiausias dėmesys. Tačiau būtina nedelsiant apsvarstyti, kaip į programos taikymo sritį įtraukti naftotiekus. Vis didėjanti naftos gabenimo jūromis apimtis kelia didelę grėsmę naftos tiekimo ir laivybos saugumui. Prie šios žaliosios knygos pridedamas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas dėl naftos infrastruktūrų¹⁹.

Programos TEN-E taikymo sritis galėtų būti išplėsta tiek, kad apimtų su naujosiomis technologijomis susijusias gabenimo infrastruktūras, visų pirma infrastruktūras, kurios reikalingos anglies dioksido surinkimo, gabenimo ir saugojimo (SGS) projektams. Kitos galimybės galėtų būti tinklų pritaikymas biodujoms tiekti į šiluminės elektrines arba suslėgtosioms gamtinėms dujoms tiekti transporto priemonių reikmėms.

Ši programa taip pat turėtų būti lankstesnė, atsižvelgiant į elektros energijos tinklo plėtrą, kuri turi įtakos perdavimo ir paskirstymo tinklams, įskaitant pažangiosiomis technologijomis pagrįstus elektros energijos tinklus.

3) Programos TEN-E **planavimas** turėtų būti pagrįstas rinkos principais, apibrėžiant aiškias ENTSO ir ACER kompetencijos sritis. ES vaidmuo turėtų būti aktyviai padėti lengviau įgyvendinti veiksmus ir tarpininkauti.

4) Siekdama apriboti programos TEN-E taikymą tam tikram strateginių projektų skaičiui, Komisija pasiūlė Pirmenybinio sujungimo planą²⁰. Atsižvelgiant į tai, **prioritetinių projektų skaičius** turėtų būti nedidelis, pirmiausia įraukiant tarpvalstybinius projektus, atokiau esančių valstybių narių energijos tinklų sujungimo su Europos elektros energijos tinklais projektus arba kelioms valstybėms narėms svarbius projektus (praktiškai tai kelių atskirų projektų sujungimas). Išvadose išskirtos penkios prioritetinės sritys – prioritetinių projektų, kurie galėtų būti remiami pagal atnaujintą programą TEN-E, pavyzdžiai.

Programos TEN-E projektai taip pat turėtų būti įtraukti į nacionalinius infrastruktūros planus ir, jei reikia, į Europos investicijų banko arba Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko prioritetus. Taip pat galima tikėtis, kad atitinkamai prisidės valstybės narės, gaunančios naudos iš tokių projektų.

5) Kad projektų vykdytojai ir valstybės narės galėtų skleisti informaciją ir keistis gerąją patirtimi, turėtų būti sukurtos **papildomos priemonės**.

6) Išskirtiniais atvejais, pavyzdžiui, įgyvendinant didelio masto regioninius projektus arba projektus, kuriuose dalyvauja trečioji valstybė, gali būti skiriamas **Europos koordinatorius**. Skiriant naują koordinatorių turėtų būti atsižvelgiama į to asmens įgytą patirtį.

7) Svarbus yra **išteklių** klausimas. Programos TEN-E biudžetas išliko daugmaž nepakitęs: 2007–2013 m. 155 mln. EUR biudžetas skirtas maždaug 300 reikalavimus atitinkančių projektų (palyginti su 148 mln. EUR 2000–2006 m.). Tai riboja programos poveikį. Ginčytinas klausimas yra tai, ar rinkos dalyviai pakankamai investuos į visuomenei skirtus projektus, jei valstybė šioje srityje nesiims priemonių. Ieškodama būdų, kaip padidinti programos veiksmingumą esamomis priemonėmis, ES turėtų vis tiek apsvarstyti, kaip padidinti programos TEN-E biudžetą, taip pat ne mažiau svarbų klausimą – kaip sudaryti

¹⁹ Naftos infrastruktūros. Esamų ir planuojamų naftos infrastruktūrų ES ir ES link įvertinimas (SEC (2008) 2799).

²⁰ Pirmenybinio sujungimo planas (COM (2006) 846).

palankesnes sąlygas investicijoms, kuriomis siekiama ne komercinių tikslų, bet, pavyzdžiui, užtikrinti energijos tiekimo saugumą.

Reikėtų rasti būdų, kaip įgyvendinant ES išorės projektus išnaudoti visas esamų finansinių priemonių, visiškai suderintų su ES vidaus priemonėmis, įskaitant visų pirma programos TEN-E lėšas, teikiamas galimybes. Ateityje reikėtų apsvarstyti, kaip programa TEN-E galėtų būti pakeista nauja priemone – **ES energetikos saugumo ir infrastruktūros priemone** – ir kaip būtų galima ją geriausiai suderinti su ES išorės politikos finansinėmis priemonėmis. Teikiant pastabas dėl šios žaliosios knygos raginama siūlyti tokios priemonės taikymo sritį ir tai, kaip ją būtų galima geriausiai panaudoti, kad būtų užtikrintas vidaus ir išorės programų išlaidų suderinamumas.

3.3.2. *Kitos programos TEN-E stiprinimo galimybės*

Nefinansinė parama turėtų būti skiriama kaip priemonė pakankamai išnaudoti paramą iš kitų šaltinių, pavyzdžiui, suteikiant pripažintą ES ženklą. Reikėtų sutelkti daugiau pastangų, kad TEN būtų išnaudoti kaip kitų finansavimo šaltinių, visų pirma tarptautinių finansavimo institucijų, paramos atsvara.

Reikėtų skatinti **sąveiką** su kita ES tinklo veikla tokiose srityse kaip, pvz., telekomunikacijos, transportas ir aplinkos infrastruktūros (pvz., derinant elektros energijos tiekimo linijas prie sausumos transporto infrastruktūrų – geležinkelių arba kelių).

Kitas klausimas yra tai, ar ES turėtų teikti paramą projektams, kuriems reikalingos papildomos išlaidos tam, kad jais būtų galima prisidėti prie **visuomeninių (nekomercinių) tikslų** įgyvendinimo; tokie projektai galėtų būti susiję su, pavyzdžiui, dujų arba elektros energijos pajėgumų rezervo užtikrinimu siekiant padidinti energijos tiekimo ES saugumą, tinklų sujungimais, kad prie integruotos išteklių infrastruktūros būtų prijungtos iš atsinaujinančių šaltinių gaminamos energijos tiekimo linijos, arba kabelių tiesimu po žeme dėl su aplinka susijusių priežasčių. Tai galėtų būti priežastis tikėtis, kad papildomas išlaidas kompensuos ES, kas būtų neįmanoma.

Tiekimo saugumas, jei viešoju interesu gali būti pateisinamas valstybės įsikišimas

Išskirtinis naftotiekio viešojo finansavimo, siekiant užtikrinti naftos tiekimo saugumą, pavyzdys – Čekijos sprendimas paskutinįjį praėjusio šimtmečio dešimtmetį nutiesti IKL (Ingolštatas–Kralupai–Litvynovas) naftotiekį, kad kartu su rytine linija būtų pradėta naudotis ir vakarine linija, nors rinkoje tokio poreikio nebuvo. Šį naftotiekį eksploatuoja valstybei visiškai priklausanti bendrovė „Mero“, kuri iš pajamų dengia paskolų palūkanas bei kompensacijas. Šis naftotiekis tapo ypač naudingas po 2008 m. liepos mėn., kai Rusijos naftą tiekusios komercinės bendrovės netikėtai sumažino naftos tiekimą Čekijos vartotojams rytine linija.

Kita nuomonė – atitolti nuo specialiųjų projektų ir pagrindinį dėmesį sutelkti į **bendruosius tyrimus**, kuriais siekiama surasti esamų uždavinių, su kuriais susiduria tinklo plėtotojai, sprendimus, pvz., kaip išspręsti klausimus, susijusius su jūros vėjo energijos ar saulės energijos sistemų didelio masto sujungimais arba pažangiosiomis technologijomis pagrįstų energijos tinklų naudojimu.

3.3.3. *Programos TEN-E ir kitų ES finansavimo priemonių derinimas*

Investuotojams, kurie galėtų investuoti į energetikos tinklus, turėtų būti sudaryta galimybė pasinaudoti daugeliu įvairių finansavimo šaltinių. Todėl programa TEN-E turi būti visiškai pritaikyta prie kitų pagrindinių ES programų, visų pirma struktūrinių ir sanglaudos fondų ir

mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros (MTTP) programų, kurios turi įtakos infrastruktūros plėtrai, taip pat ji turi būti su jomis koordinuojama. Pavyzdžiui, pagal sanglaudos politiką investicijoms į programos TEN-E projektus 2007–2013 m. skirta 675 mln. EUR. Kitas pavyzdys – 100 mln. EUR, skirti investicijoms į elektros energijos tinklus 2007–2009 m. pagal 7-ąją MTTP bendrąją programą. Tų programų nauda turėtų būti plačiai viešinama, ir tai turėtų skatinti vykdyti tolesnę mokslinių tyrimų ir demonstravimo veiklą bei investuoti į rinką.

Reikėtų išnagrinėti, kaip būtų galima geriau koordinuoti išorės politikos priemones, pvz., Europos kaimynystės ir partnerystės priemonę (EKPP) ir programą TEN-E, visų pirma įgyvendinant tranzito šalių infrastruktūros projektus. Jau vykdoma programos TEN-E derinimo su EIB ir ERPB veikla turėtų būti stiprinama visais lygmenimis. Būtų galima apsvarstyti paramos, skiriamos pagal programą TEN-E, sąsają su EIB intervencija. Be to, galėtų būti numatytas EIB globojamas fondas, kuris individualiems projektams teiktų nuosavą kapitalą, pusiau nuosavą kapitalą, garantijas ir panašias finansines priemones.

Kitas galimas partneris – Pasaulio bankas; pagal jo programą *World Bank Accelerated Programmatic Loan* teikiamas finansavimas patvirtintų valstybių programoms keisti.

4. IŠVADOS

Kaip išdėstyta Komisijos antrojoje strateginėje energetikos apžvalgoje²¹ ir aprašyta šioje žaliojoje knygoje, ES negalės įgyvendinti tikslų klimato ir energetikos srityse, jei nebus sukurti nauji tobulesni tinklai. Kuriant ir įgyvendinant energetikos politiką energetikos tinklams turėtų būti skiriamas didesnis dėmesys. Taip pat energetikos tinklų planavimas turi būti geriau derinamas politiniu lygmeniu.

Dabar, kai svarstomi trečiojo energijos vidaus rinkos dokumentų paketo privalumai, energijos vidaus rinka turėtų būti pagrindinė investicijų į energijos tinklus „varomoji jėga“, tačiau ES turi imtis aktyvaus vaidmens, padėdama lengviau įgyvendinti projektus, kurių svarba užtikrinant Europos energijos tinklų saugumą yra didelė, taip pat tarptautinius projektus.

Pagrindinė ES priemonė Europos energetikos tinklui plėtoti – programa TEN-E – sukurta ne tam, kad padėtų išspręsti šiandieninius su energetika susijusius uždavinius, ir nėra tinkamai suderinta su naująja Europos energetikos politika. Ši programa taip pat nepakankamai atitinka vidaus rinkos ir kitokią raidą, pvz., mokslinių tyrimų ir išorės politikas. Jos biudžetas yra aiškiai nepakankamas.

ES turėtų sukurti naują strategiją, įtraukdama turimas priemones; taip pat turėtų pradėti svarstyti, kaip esama programa TEN-E galėtų būti pakeista nauja priemone – **ES energijos tiekimo saugumo ir infrastruktūros priemone**, kurios tikslai galėtų būti (i) užbaigti kurti energijos vidaus rinką, (ii) užtikrinti elektros energijos tinklo plėtrą, kad būtų įgyvendinti ES tikslai, susiję su atsinaujinančiais energijos ištekliais, ir (iii) užtikrinti energijos tiekimo ES saugumą teikiant paramą svarbiausiems infrastruktūros projektams ES ir už jos ribų.

Kaip šios strategijos dalį Komisija išskiria toliau nurodytus projektus, išvardytus antrojoje strateginėje energetikos apžvalgoje „ES energijos tiekimo saugumo ir solidarumo didinimo veiksmų planas“.

- **Baltijos jūros šalių elektros energijos tinklų sujungimo planas.** Sujungti likusias atokias Europos energijos rinkas – prioritetas uždavinys. Europos Vadovų Taryba

²¹ Žr. 13 išnašą.

2008 m. spalio 16 d. išvadose aiškiai pripažino, kad būtina sujungti Baltijos jūros regiono energijos tinklus, kad būtų galima padidinti energijos tiekimo į visas su Baltijos jūra besiribojančias šalis saugumą ir toliau didinti energijos tiekimo saugumą ir solidarumą ES. Kartu su suinteresuotosiomis valstybėmis narėmis Komisija parengs šį planą, kuris bus Baltijos jūros regiono strategijos, susijusios su dujų ir elektros energijos (įskaitant jūros vėjo energiją ir, atsižvelgiant į galimybes, potvynių energiją) tiekimu ir energijos išteklių saugojimu, dalis. Tai padės sujungti esamus projektus į darnią sistemą, suteikiant naudos visam regionui. Rengiant šį planą reikės tinkamai atsižvelgti į tai, kaip užtikrinti rinkos plėtros veiksmingumą ir koks bus efektyvesnio energijos vartojimo ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimo poveikis didinant energijos tiekimo saugumą.

- **Naujas pietinis dujų koridorius.** Toks koridorius šiuo metu būtinas labiau nei bet kada, atsižvelgiant į tai, kad yra didelė galimybė, jog Kaspijos jūros regiono ir Vidurio Rytų vaidmuo tiekiant pasaulyje naftą ir dujas ateityje didės, ir kad būtina išvengti ir taip didelės rizikos, susijusios su naftos ir SGD gabenimu jūrų transportu didėjimo. Komisija kartu su suinteresuotosiomis šalimis dirbs siekdama užtikrinti, kad ne vėliau kaip po metų būtų prišimti išpareigojimai dėl dujotiekio „Nabucco“ statybos. Laikantis visų konkurencijos taisyklių bus išnagrinėtas Kaspijos jūros dujų bloko išsigijimo mechanizmas. Su Turkija dėl tranzito turėtų būti susitarta taip, kad nebūtų pažeisti pagrindiniai ES teisyno principai ir būtų atsižvelgta į Turkijos teisėtą siekį užtikrinti šios šalies energetikos sistemos saugumą.
- **Suskystintos gamtinės dujos (SGD).** SGD tiekimas būtų saugus, jei dujų rinka visame pasaulyje būtų labiau orientuota į suskystintų dujų tiekimą ir taptų rinka, kurią būtų galima prilyginti naftos rinkai. Visoms valstybėms narėms turėtų būti sudarytos galimybės tiesiogiai arba per kitas valstybes nares, remiantis susitarimu bendrai užtikrinti saugumą, naudotis tinkamais SGD pajėgumais, įskaitant SGD terminalus ir suskystintų dujų pavertimo dujomis laivuose įrenginius. Taip pat galima pasitelkti Energijos bendriją, numatant galimybę išplėsti tinklą iki Adrijos jūros pakrantės. Turėtų būti užtikrinti atitinkami **dujų saugyklų** pajėgumai.
- **Viduržemio jūros elektros energijos tinklo žiedas.** Turėtų būti geriau sujungti ne tik Viduržemio jūros regiono ir Afrikos iškastinio kuro tiekimo tinklai, bet ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių tiekimo tinklai. Sukūrus **Viduržemio jūros elektros energijos tinklo žiedą** Europa ir Šiaurės Afrika galėtų geriau išnaudoti ten esančius gamtos išteklius. Ši iniciatyva bus grindžiama siūlymu sukurti Viduržemio jūros elektros energijos tinklą, kuriuo į ES būtų tiekama elektros energija, pagaminta iš saulės energijos (fotogalvaninės ir koncentruotos saulės energijos) ir vėjo energijos, pateiktu atsižvelgiant į Viduržemio jūros šalių sąjungą (Barselonos procesą). Tinklų sujungimo su žemyninės Europos tinklais projektai taip pat labai padidintų elektros energijos tiekimo saugumą labiausiai nutolusiose Europos šalyse.
- **Šiaurinių ir pietinių dujų bei elektros energijos tinklų sujungimo su vidurio ir pietryčių Europos tinklais projektas** turėtų būti parengtas prioritetine tvarka, visų pirma remiantis iniciatyva pagal Europos naująją perdavimo sistemą (angl. NETS) įsteigti bendrą dujų perdavimo sistemų operatorių²², Energijos bendrijos dujų tinklo žiedu, taip pat 2007 m. gruodžio mėn.²³ Energijos bendrijos Ministrų tarybos nustatytais pirmenybinių sujungimų projektais ir Visos Europos naftotiekio susitarimu²⁴. Naujajame energijos

²² www.molgroup.hu/en/press_centre/press_releases/european_energy_infrastructure_ndash_nets_project/

²³ www.energy-community.org/

²⁴ www.ens-newswire.com/ens/apr2007/2007-04-03-03.asp

vidaus rinkos dokumentų pakete numatyta kas 10 metų rengti tinklo plėtros planą, kuriame būtų įvardyti trūkstami tinklų sujungimai ir veiksmai tiems sujungimams atlikti.

- Turėtų būti parengtas **Šiaurės jūros vėjo energijos tinklo projektas**, siekiant tarpusavyje sujungti nacionalinius šiaurės ir vakarų Europos elektros energijos tinklus ir į šį bendrą tinklą įtraukti daugelį planuojamų jūros vėjo energijos projektų. Šis tinklas kartu su Viduržemio jūros elektros energijos tinklo žiedu ir Baltijos jūros šalių elektros energijos tinklų sujungimo projektu turėtų tapti viena iš svarbiausių būsimą visus elektros energijos tinklus sujungiančio Europos tinklo dalių.

Komisija ragina išreikšti nuomonę dėl šios žaliosios knygos ir pateikia toliau nurodytus **klausimus**, į kuriuos siūloma atsižvelgti:

Tinklo politika

- (1) Kokios, Jūsų nuomone, yra pagrindinės Europos elektros energijos tinklo ir dujų tiekimo tinklo sukūrimo kliūtys? Kiek pastangų toms kliūtims pašalinti galėtų būti sutelkta nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis, ir kada veiksmų turėtų imtis ES?
- (2) Kokiomis aplinkybėmis būtų pateisinamas ES kišimasis į vietos ginčus, susijusius su energetikos infrastruktūros planavimu? Kokie turėtų būti ES veiksmai tokiomis aplinkybėmis?
- (3) Ar reikalingas labiau sutelktas ir susistemintas požiūris į mokslinių tyrimų ir demonstravimo veiklą, susijusią su Europos tinklais? Koks tai turėtų būti požiūris?
- (4) Koks, Jūsų nuomone, yra svarbiausias darbas, kurį ES turi nuveikti kuriant tinklą?
- (5) Ar reikėtų, kad ES aktyviau dalyvautų siekiant padėti lengviau įgyvendinti infrastruktūros projektus trečiojoje valstybėje? Jei taip, koku būdu?

Programa TEN-E

- (6) Kokią paramą ES turėtų suteikti naujų energijos tinklų kūrėjams, kad jos poveikis būtų didžiausias, atsižvelgiant į tai, kad lėšos yra ribotos? Ar programoje TEN-E pateikiamas požiūris vis dar aktualus? Kaip ES galėtų padėti pagerinti investavimo sąlygas?
- (7) Atsižvelgiant į tai, kad siūloma persvarstyti programos TEN-E gaires, kaip ES, pasinaudodama esamu biudžetu, galėtų paskatinti, kad būtų daugiau dėmesio skiriama programos TEN-E politikai ir kad būtų padidintas šios politikos veiksmingumas ir poveikis?
- (8) Ar programa TEN-E turėtų būti taikoma naftos infrastruktūrai? Ar ji taip pat turėtų būti taikoma naujiems CO₂, biodujų ar kitiems tinklams?
- (9) Ar Jūs turite nuomonę arba pasiūlymų dėl to, kokie turėtų būti nauji prioritetiniai projektai, kuriuos ES turėtų remti?
- (10) Ar programos TEN-E ir (arba) ES poveikis ir matomumas būtų didesnis, jei ši programa būtų pakeista į priemonę energijos tiekimo veiklos saugumui ir solidarumui didinti?
- (11) Kokios papildomos ES priemonės be šioje žaliojoje knygoje jau išvardytų priemonių padėtų užtikrinti darnią ES infrastruktūrą?

Daugiau informacijos galima rasti http://ec.europa.eu/energy/index_en.html.

Nuomonę prašome pateikti Europos Komisijai iki 2009 m. kovo 31 d. toliau nurodytu adresu:

Christine Jenkins

European Commission

DG Energy and Transport

DM 24 – 6/127

1049 Brussels

Belgium